

یادداشت

مسیرهایی که باید طی شود

مرتضی عزتی

دانشیار پژوهشکده اقتصاد دانشگاه تربیت مدرس

لیلامرگن

روزنامه نگار

● **توزیع کالا برک باعث می شود قیمت کالا در زمان رسیدن به دست مصرف کننده متعادل تر شود و این مسأله روی فروش بهتر محصولات نیز اثر گذار خواهد بود**

جنگ اقتصادی که این روزها ایران نیز درگیر آن شده، شرایط زندگی را برای برخی اقشار کم درآمد و ضعیف جامعه سخت کرده است. تورم اقلام خوراکی، سفره ها را تحت تأثیر قرار داده و برای دولتی که «توسعه پیشرفت اقتصادی همراه با عدالت» را سرلوحه کار خود قرار داده، دستیابی به این هدف از اهمیت ویژه ای برخوردار است. حال با توجه به شرایطی که درگیر آن هستیم، قوه مجریه با چه سازو کاری می تواند عدالت اقتصادی را رعایت کرده و جلوی کوچکتر شدن سفره های مردم را بگیرد؟

نسخه دولت

راهکاری که این روزها دولت بر آن متمرکز شده، توزیع کالا برک الکترونیک بین دهک های مختلف آسیب پذیر است. آن طور که وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی در حاشیه جلسه هیأت دولت اعلام کرد «اجرای آزمایشی کالا برک الکترونیک در کشور آغاز شده است.» به گفته سید صولت مرتضوی، کالا برک الکترونیک موضوعی اختیاری است و در حال حاضر این گزینه جای یارانه نقدی را نخواهد گرفت. دولت ۱۱ قلم کالا را در قالب کالا برک الکترونیک توزیع خواهد کرد. برای اجرایی شدن این تصمیم، شبکه ملی پشتیبانی طراحی می شود به نحوی که همه یارانه گیران امکان خرید از این شبکه را خواهند داشت. اگر مشمولان یارانه نقدی از امکانات کالا برک استفاده نکنند، پس از بررسی اطلاعات این شبکه، یارانه نقدی به حساب شان واریز خواهد شد.

مزیت بزرگ

شواهد و قرائن نشان می دهد دولت در رابطه با کالا برک الکترونیک هنوز به جمع بندی نهایی نرسیده؛ کمالینکه

حمایت از اقشار آسیب پذیر یکی از سیاست های اصلی دولت است. در شرایطی که در جنگ اقتصادی به سر می بریم و فضا برای رونق فضای کسب و کار به دلیل فشار های خارجی مهیا نیست، دولت با چه سازو کاری می تواند این هدف را محقق سازد؟ آنچه این روزها بر آن تمرکز

گزارش

کاهش مقطعی فشار بر سفره مردم با تأمین کالاهای اساسی

۲ روی سکه توزیع کالا برک

شده و وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی نیز به دنبال عملیاتی کردن آن است، استقرار نظام کالا برک الکترونیک است. کارشناسان بر این باورند کالا برک در کوتاه مدت می تواند فشار وارده بر سفره های مردم را کاهش دهد و هدف دولت را محقق سازد اما برای بلندمدت باید طرحی نو در انداخت.

دهک های کم درآمد بخشی از نیاز خود را تأمین می کنند اما مردم نباید برای دریافت کالا در صف بمانند و نیاز است که کرامت انسانی آنها حفظ شود. ضمن آنکه بهتر بود وجه نقد در اختیار افراد قرار می گرفت تا آنها حق انتخاب داشته باشند؛ زیرا ممکن است یک خانوار تمایلی به مصرف برخی اقلام مثل برنج، مرغ و غیره نداشته باشند و بخواهند کالای جایگزین خریداری کنند.»

به اعتقاد حق شناس، مردم کالا برک را برای خرید اقلام حداقلی مورد نیاز در زندگی مصرف می کنند، بنابراین توزیع کالا برک برای اقشار کم درآمد اثر گذار است، اما این اثر مثبت در درازمدت از بین خواهد رفت. اومی گوید: «در مباحثی نظیر کالا برک نمی توان بلندمدت در فکر کرد و باید آن را به عنوان راهکار های کوتاه مدت در نظر گرفت.»

این کارشناس اقتصادی معتقد است کالا برک نیز در بلندمدت اثر مثبت خود را روی سفره مردم از دست می دهد؛ زیرا قرار نیست مردم تا آخر عمر با کوپن زندگی کنند. بنابراین دولت ها همزمان با توزیع کالا برک باید به سمت توانمندسازی خانوار ها حرکت کنند. به گفته او، امروز خط فقر حدود ۲۰ میلیون تومان تعریف می شود و با توجه به سبد مصرف خانوار ها، شاید به جز یکی دوهک، بقیه مستحق دریافت کالا برک باشند.

حق شناس هشدار می دهد: «توزیع کالا برک بار مالی دولت را افزایش می دهد و اگر منابع مالی آن از محل درآمد واقعی دولت تأمین نشود و ناشی از استقراض باشد، روی تورم اثر مثبت خواهد داشت. ضمن آنکه با توجه به حجم دهک های نیازمند در یافت کالا برک، احتمالاً بخش زیادی از منابع بودجه سال آینده باید صرف تخصیص کالا برک به مردم شود.»

قیمت مناسب خریداری کنند و نقص حاصل از فراموش شدن رعایت سقف کالری مورد نیاز بدن که در بحث یارانه نقدی مشاهده می شد، بر طرف شود. به اعتقاد او، اگر افراد کالری مورد نیاز خود را دریافت نکنند، زودتر مریض شده و در نتیجه هزینه های درمان نیز به کشور تحمیل خواهد شد؛ بنابراین کالا برک مدیریت تغذیه جامعه را نیز بر عهده خواهد داشت.

نقطه ضعف کالا برک

هادی حق شناس دیگر کارشناس اقتصادی نظرانی در نقطه مقابل محمودی اصل دارد. او در گفت و گو با آتیه نو، کالا برک را یادآور کوپن و ایام جنگ دانسته و آن را ابزاری می داند که در شرایط عادی اقتصادی از آن استفاده نمی شود. او می گوید: «مزیت استفاده از کالا برک آن است که

وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی نیز در حاشیه جلسه هیأت دولت به این نکته نیز اشاره می کند. در چنین شرایطی نظر کارشناسان درباره توزیع کالا برک الکترونیک چیست؟ حسین محمودی اصل کارشناس مسائل اقتصادی در گفت و گو با آتیه نو تعادل در قیمت، بهبود فروش شرکت ها و تأمین کالری مورد نیاز جامعه را از ویژگی های مثبت کالا برک الکترونیک می داند. به گفته او، به علت طولانی شدن روند حذف ارز ۴ هزار و ۲۰۰ تومانی در قیمت کالاهای اساسی تورم ایجاد شده و قدرت خرید مردم پایین آمده است. در چنین شرایطی توزیع کالا برک باعث می شود قیمت کالا در زمان رسیدن به دست مردم متعادل تر شود و این مسأله روی فروش بهتر محصولات نیز اثر گذار خواهد بود.

این کارشناس اقتصادی بر این باور است توزیع کالا برک سبب می شود مردم تا حدی کالری مورد نیاز خود را با

حاشیه امن اقشار روستایی نسبت به شهرنشین ها

بودن و وجود تفاوت ترکیب سبد هزینه خانوار، از حاشیه امن تری نسبت به تکانه های اقتصادی برخوردارند. البته این بدان مفهوم نیست که این قشر از تبعات تورم در امان می ماند. از آنجا که تغییر نرخ دلار بر آسایر قیمت مواد غذایی تأثیر می گذارد و تأثیر در این گروه کالایی به طور میانگین بیشتر از سایر اقلام سبد مصرفی خانوار است، تمام آحاد جامعه – به جز دهک هایی که حقوق بگیر نیستند و دارایی های آنها فزیزی و غیر ریالی است – از تبعات تکانه های اقتصادی در امان نخواهند ماند. در این بین، سهم بخش مسکن در سبد خانوار هر چه بیشتر باشد، اثرات این تغییرات بر مردم بیشتر می شود.

پس از حذف برخی اقلام خوراکی، چه اقلام جایگزینی با افزایش تقاضا مواجه می شوند؟ معمولاً کالاهای نشاندسته دارم مثل ماکارونی، باسیبزمینی و نان جایگزین می شوند و خانواده انرژی را با این مواد جایگزین می کنند. یا مثلاً تقاضا برای مرغ در مقایسه با گوشت قرمز بیشتر می شود.

ایسن جایگزینی کالاها باعث می شود قیمت کالاهایی که جایگزین می شوند، افزایش یابد؟ بله. در دو کالای جانشین اگر قیمت یکی بالا برود، قیمت دیگری نیز افزایش می یابد؛ زیرا جایه جایی تقاضا صورت می گیرد و تقاضا برای کالای دیگر افزایش می یابد.

در صحبت های خود اشاره کردید با تغییر قیمت ها، یکسری جایه جایی هادر خرید رخ می دهد. از سوی دیگر معتقدید دهک روستایی کمتر از تورم آسیب می بیند. با نگریدن اقلام تولید شده در روستا، آیا این دهک آسیب نمی بیند؟

در مجموع همه به جز یک ده معدودی از تورم آسیب می بینند، اما بحث اینجاست که روستایی کمتر آسیب می بیند. نمی توان آسیب را منکر شده، اما نسبت به شهری، روستایی کمتر آسیب می بیند؛ زیرا سبد مصرف محدودتری دارد. کلاس زبان، مهد کودک و حمل و نقل در سبد مصرف روستایی کمتر است. آنها بخشی از نیاز خود را تولید می کنند. ضمن اینکه دستمزدشان را نیز متناسب با شرایط می گیرند. یعنی دستمزد در متناسب با شرایط تغییر می کند، اما در شهر، کمتر این مسأله دیده می شود.

عموماً در ارتباط با اقدامات حمایتی هشدارها برای سه دهک پایین روستایی و سه دهک پایین شهری است. با توجه به شرایط اقتصادی فعلی و افزایش قیمت دلار، تعداد دهک های آسیب پذیر افزایش می یابد؟

بله، قطعاً افزایش می یابد. موضوعی که آسیب ها را بیشتر می کند، سهم مسکن در هزینه ها است. وقتی قیمت مسکن بالا می رود، تعداد زیادی از دهک های بالا را هم در گیر خود می کند.

در حال حاضر فکر می کنید چند دهک درگیر مسائل ناشی از تورم است و نیاز به اقدامات حمایتی دارد؟

باید این مسأله بررسی شود و به این راحتی نمی توان نظر داد. اما در شرایطی که نرخ خط فقر را ۲۰ میلیون یا ۱۸ میلیون تومان در نظر می گیرند، این ارقام نشان می دهد که بخش زیادی از جامعه در گیر می شوند. مگر در تهران چند درصد مردم درآمد بالای ۱۸ میلیون تومان دارند؟ فکر می کنم حداقل چهار تا پنج دهک را باید تحت پوشش حمایتی قرار دهند.

وقتی نرخ تورم مواد غذایی بالا می رود عمدتاً چه محصولات از سبد غذایی دهک های کم درآمد حذف می شود؟

اول از همه گوشت قرمز و سپس لبنیات و حبوبات از سبد غذایی حذف می شود. امکان حذف برنج داخلی نیز پیش از انواع خارجی است. همچنین برخی اقلامی که شاید بتوان به آنها لوکس گفت مثل آجیل نیز قبل از مواد غذایی، حذف می شوند.

خود روستایی تولید کننده مواد غذایی است. بنابراین افزایش قیمت این اقلام هم به نحوی شاید به نفع شان تمام شود.

فکر می کنید با افزایش قیمت مواد غذایی در آمد روستایی ها بیشتر می شود؟ معتمد حدافل درآمد آنها ثابت می ماند. روستایی ها با در مقیاس بزرگ دام دارند، به نوعی کارآفرین هستند و از منافع تغییر قیمت استفاده می کنند یا اینکه اگر دامداری در مقیاس کوچک باشد و حتی در حد خود کفایی باشد، محصول مورد نیاز را در اختیار دارند. ساکنان روستا از موضوعات دیگری مثل خشکسالی و موارد دیگر آسیب می بینند. اما در شرایط توری به نظر من، شهری ها

آسیب بیشتری می بینند. البته تورم مواد غذایی در روستا زیاد است اما این موضوع به این معنایست که نرخ تورم آنجا زیاد نیست. بحث من روی منبع درآمد است. در روستا منبع درآمد حاصل همان چیزی است که در شهر مجبور به خرید آن هستیم، در حالی که در روستا آن را تولید می کنند.

افزایش قیمت دلار چقدر می تواند روی تورم مواد غذایی اثر بگذارد؟

این موضوع معمولاً به صورت مستقیم روی قیمت مواد غذایی اثر می گذارد. تجربه گذشته به ما نشان می دهد که افزایش قیمت دلار به سرعت و به صورت مستقیم اثر خود را روی کالاهای حاصل از کشاورزی یا صنایع غذایی نشان می دهد. معمولاً وقتی افزایش نرخ ارز رخ می دهد، تورم مواد غذایی به طور متوسط بالاتر از اقلام دیگر قرار می گیرد.

آیا با افزایش نرخ دلار و تغییر تورم، دهک های مختلف تأثیر یکسانی می پذیرند؟

اثرات تغییرات نرخ دلار و تورم بر دهک های مختلف یکسان نیست؛ زیرا دهک های بالا امکانات در اختیار بیشتری دارند و دارای آنها به صورت فیزیکی است؛ مثلاً خانه، ماشین، ارز خارجی، طلا و انواع چیزهای فیزیکی غیرریالی دارند و کسب و کارهای آنها به شکلی است که حقوق بگیر ثابت نیستند. گاهی سرمایه گذار یا ملاک هستند به همین دلیل متناسب با تورم و یا حتی بیش از تورم درآمد دارند؛ اما برعکس در طبقات پایین یا کارگر اغلب افراد حقوق بگیر ثابت هستند و سرمایه ای در اختیار ندارند، مثلاً خانه اضافی ندارند. بسیاری از آنها مستاجر هستند. به همین خاطر تورم روی افراد اثر نامتقارن می گذارد و افرادی که در دهک پایین هستند، بیشتر تأثیر می گیرند. این قشر از جامعه بیشتر متضرر شده و قدرت خرید آنها نیز کاهش زیادی می یابد.

آیا بین اقشار شهری و روستایی تفاوت وجود دارد؟ من فکر می کنم اقشار روستایی نسبت به شهری ها کمتر آسیب می بینند.

چرا فکر می کنید روستایی ها کمتر آسیب می بینند؟

بحث اجاره و قیمت مسکن سهم بالایی از سبد درآمدی افراد شهری را به خود اختصاص می دهد. الگوی مصرف در شهر و روستا متفاوت است. بسیاری از اقلام سبد مصرفی شهری مثل مهد کودک، مدرسه، بچه و حمل و نقل مخصوص شهر است و در سبد روستا کمتر دیده می شود. سهم تورم مسکن در روستا بسیار پایین تر و معمولاً

گفت و گو